

interview

Herinnering

VOOR LATER

Nabestaanden laten steeds vaker een begrafenis vastleggen. Door uitvaartfoto's zoals Peter Müllenberg uit Maastricht en Shirley Born uit Heerlen. „Op de dag zelf leven nabestaanden in een roes.“

door **Jeroen Kreule en Bart Ebisch**

Intieme momenten van troost, het dragen van de kist, de zegening van de kist op het kerkhof. Plus details: in elkaar verstrengelde handen, een krans op de kist en een lichtstraal die de kerk binnenvalt. Vastgelegd op foto's, afwisselend in kleur en zwart-wit. En samen met de tekst van het bidprentje verzameld in een stijlvol grijs album.

Beroepsfotograaf Peter Müllenberg (48) laat het zien in zijn fotostudio in Maastricht. Hij doet sinds tien jaar aan uitvaartfotografie in Limburg en daarbuiten.

„Een fotoboek helpt bij rouwverwerking. Die reactie krijg ik terug van mensen. Tijdens de begrafenis verkeren ze vaak in een roes. Als alles achter de rug is, willen ze op die dag terugkijken.“

Een uitvaartfotograaf moet een antenne hebben om op het juiste moment op de juiste plek te zijn. Tegelijkertijd moet hij zo onopvallend mogelijk te werk gaan. Dat betekent in gepaste kleding verschijnen bij de uitvaartplechtigheid, een stille camera gebruiken, niet node foto's blijven knippen, geen flitsapparatuur gebruiken en op gepaste afstand blijven.

Peter: „Ik ga op in het geheel. Nabestaanden van de overledene hebben vaak niet eens in de gaten dat er foto's worden gemaakt. Zo kreeg ik een keer een telefoontje. De nabestaanden von-

den het stijlloos dat ik niet was gekomen. Want dat was toch afgesproken? Ik vertelde dat ik het heel erg jammer vond dat zij tijdens de uitvaartdienst met dat vervelende gevoel hadden gezeten, maar dat ik er wel was geweest, soms dicht bij ze in de buurt zelfs.“

Collega Shirley Born (43) uit Heerlen doet er ook alles aan om zo weinig mogelijk zichtbaar te zijn tijdens een begrafenis. „Dat is het verschil met een huwelijksreportage. Dan kleed ik me feestelijk en mag ik als fotograaf gezien worden. Bij een begrafenis ligt dat anders. Dan maak ik ook meer foto's van afstand. Een stille camera is niet per se nodig. Tijdens de mis of viering zijn er toespraken en is er muziek. Dan hoor je de klik van een foto'stelletje echt niet.“

De twee uitvaartfotografen laten zich vooraf infiltreren door de begrafenisondernemer. Shirley koppelt er altijd een bezoek aan de getroffen familie aan vast. „Met die kennis ga ik aan de slag. Mijn doel is mensen een mooie herinnering geven. Het is iets tastbaars, een waardevol houvast.“

Peter: „Ik doe vooraf goed mijn huiswerk. Ik bekijk de locatie op mijn computer zodat ik weet hoe de kerk of het gebouw eruitziet en ik weet waar ik mijn auto kan parkeren. Verder zorg ik ervoor dat ik een halfuur van tevoren aanwezig ben. Je moet dit werk in alle rust doen. Ik neem ook altijd een tweede camera mee. Stel je voor dat een toestel het begeeft.“

In mei 2010 fotografeerde Peter de begrafenis van Wilma en Jean Haen. Het Maastrichtse echtpaar kwam om het leven bij de vliegcrash in Tripoli. Hun twee dochters Kelly en Mindy vroegen hem om foto's te maken.

Kelly (33): „De begrafenis was een traumatische ervaring. Ik wist dat ik dingen zou vergeten, vandaar het idee van een fotoboek. Peter zei: 'Ik ben er, maar je merkt niet dat ik er ben.' Zo was het precies.“

Het dood en alles wat daarbij kwam kijken, was taboe. Dan maak je geen foto's, was de gedachte. Zelf heb ik die afschuif nooit begrepen. Van een verjaardag of huwelijk worden toch ook foto's gemaakt? De dood is onderdeel van het leven, inclusief crematie of begrafenis. Sterker, hij maakt het verhaal van iemands leven compleet. En bijzondere momenten leg je vast, vind ik.“

Vorig jaar januari fotografeerde hij de begrafenis van de 97-jarige moeder van Jac Gilissen uit Weert. De uitvaartondernemer wees de familie op het idee van het inschakelen van een fotograaf.

„We hadden er zelf niet zo bij stilgestaan“, vertelt de zoon. „Je bent tijdens de voorbereiding met zoveel dingen bezig. Dan denk je niet aan een reportage.“

Achteraf is Gilissen wel blij met het resultaat. „Als direct betrokkene krijg je tijdens de kerkdienst niet alles mee. Je bent met de toespraak bezig en met de kist. Veel ontgaat je. De fotograaf heeft met oog voor detail gefotografeerd. Heel discreet ook.“

De landelijke bekende rouwtherapeut Leoniek van der Maarel uit Leidschendam constateert dat mensen steeds vaker gebruikmaken van een uitvaartfotograaf. „Ik krijg het idee dat het bijna standaard is geworden om te fotograferen of te filmen. Het is tegenwoordig zelfs mogelijk om een uitvaart live te streamen. Zo kan iemand in een verland er toch een beetje bij zijn.“

„Twintig jaar geleden keken we er heel anders tegenaan“, vertelt ze. „De dood en alles wat daarbij kwam kijken, was taboe. Dan maak je geen foto's, was de gedachte. Zelf heb ik die afschuif nooit begrepen. Van een verjaardag of huwelijk worden toch ook foto's gemaakt? De dood is onderdeel van het leven, inclusief crematie of begrafenis. Sterker, hij maakt het verhaal van iemands leven compleet. En bijzondere momenten leg je vast, vind ik.“

„Twintig jaar geleden keken we er heel anders tegenaan“, vertelt ze. „De dood en alles wat daarbij kwam kijken, was taboe. Dan maak je geen foto's, was de gedachte. Zelf heb ik die afschuif nooit begrepen. Van een verjaardag of huwelijk worden toch ook foto's gemaakt? De dood is onderdeel van het leven, inclusief crematie of begrafenis. Sterker, hij maakt het verhaal van iemands leven compleet. En bijzondere momenten leg je vast, vind ik.“

Toegegeven, zeker in het begin vinden veel nabestaanden het te pijnlijk om foto's van de uitvaart van de overledene te bekijken, weet Van der Maarel. Ze kan het weten: ze verloor haar man in 1995. Tijdens de uitvaart was een fotograaf aanwezig. „Wanneer je nog vol in rouw bent, wil je die foto's de eerste maanden niet zien: je gaat je vreselijk rot voelen, je voelt de pijn. Dat zeg ik niet alleen uit eigen ervaring, maar ik hoor het ook van mijn cliënten. Het zijn momenten dat je beseft dat je leeft, tot op het bot.“

Van der Maarel is blij dat er tijdens de uitvaart van haar man een fotograaf aanwezig was. „Ik heb het vooral gedaan voor mijn toen vijfjarige dochter, al was het in die periode *not done*.“

Heel af en toe bladert Van der Maarel in het fotoalbum. Zoals laatst, precies twintig jaar na zijn dood. „Samen met

mijn twee dochters. Je herbeleeft die dag, ziet weer even wie er allemaal waren. We hebben ook gelachen, hoor. Bijvoorbeeld om de kleren die mensen toen droegen. De dood is vreselijk, maar je moet hem wel benoemen. Als rouwtherapeut zeg ik: wees open, praat erover, maak anderen deelgenoot van je verdriet. En, niet onbelangrijk, vergeet de humor niet.“

Ook Jac Gilissen bladert zo nu en dan in het fotoboek. Voor hem is het een mooi aandenken aan zijn moeder die vol in het leven stond. „Moeder was al 97 jaar en tobde de laatste jaren met haar gezondheid. Ze had het gehad.“

Bij Kelly Haen blijft het uitvaartboek voorlopig gesloten. Met haar vriend en zoon (3) woont ze in de ouderlijke woning. „Toch kan ik zo'n fotoboek iedereen aanraden. Voor mij is het nog

te vroeg om erin te bladeren. Wellicht als ons zoonnetje wat ouder is. Ik heb het in ieder geval als een herinnering voor later.“

Uitvaartfotografie doe je niet zomaar even tussendoor, benadrukt fotograaf Peter Müllenberg. Je moet ervoor in de wiesgelegd zijn. „Ik zet niet een knop om. Ik denk dat je als uitvaartfotograaf juist van waarde bent als je je opentst voor wat er gebeurt tijdens een begrafenis. Door de lens komen de emoties van de mensen op je netvlies te staan. Ouders die afscheid moeten nemen van hun kind. Ze willen een foto van het inschuiven van de kist in de crematieoven. Op zulke momenten word je mee in het verdriet betrokken, daar moet je echt mee om kunnen gaan. Hoe ik dat doe? Ik ga nooit meteen aan het werk als ik thuiskom. Dan praat ik met mijn vrouw of ga wandelen met de honden. Dan moet ik even mijn hoofd leegmaken.“

Shirley Born bekijkt het zakelijke. „De dood hoort voor mij bij het leven. Omdat ik mij dat realiseer, geniet ik meer van mijn leven en probeer er alles uit te halen, zowel zakelijk als privé.“

Peter: „Uitvaartfotografie heeft me veranderd. Als je voor de vijfde keer in een week het *In Paradisum* hoort, dan word je vanzelf relaxter. Verschrikkelijk hoe mensen met elkaar omgaan. Niet dat ik nooit meer boos kan worden. Maar ik zeg wel eerder: 'dat was niet handig.' En dat lukte steeds beter.“